

Börn sem ekki borða Hvað er til bragðs að taka?

Brynja Jónsdóttir, talmeinafræðingur
Steinunn Hafsteinsdóttir, atferlisfræðingur

Hvað er fæðuinntökuvandi?

- 70-89% barna með þroskaraskanir eiga í einhverjum erfiðleikum við að borða (Sullivan, P. B. Og félagar, 2000; Williams, P.G., Dalrymple, N., Neal, J., 2000; Reilly, S., Skuse, D., Poblete, X., 1996).
- Fæðuinntökuvandi: Vangeta barns til að borða og drekka, eða höfnun á mat og drykk, sem veldur því að það nærast ekki nægilega vel (Babbitt, Hoch and Coe, 1994; Budd et al., 1992)

Fæðuinntaka

Hvað hefur áhrif á fæðuinntöku barns

Læknisfræðilegar orsakir

- Vandamál í maga/þörmum (bakflæði, hægðatregða, starfrænar truflanir)
- hjarta- og lungnasjúkdómar
- sjón-, heyrnar- og tannvandamál
- vansköpun í efri meltingarfærum
- flogaveiki, verkir, spasmi
- langvarandi næring um sondu
- aukaverkanir lyfja

Taugafræðileg frávik

- hreyfigeta á munnsvæði
- kyngingargeta
- grófhreyfingar, setstaða
- fínhreyfingar, samhæfing augna og handa

Fæðuinntökusaga

- reynsla af því að borða
- langvarandi næring um sondu

Maturinn sem er á boðstólnum

- áferð
- hitastig
- lykt og bragð
- útlit
- litur
- skammtastærðir

Almennur þroski

- hreyfiþroski
- vitsmunþroski
- félagsþroski
- þroski í fæðuinntöku
- aldur

Sálfélagslegir þættir

- Reynsla af máltíðum og því að borða
- væntingar foreldra
- hegðunarvandi, samskipti og félagslegir þættir
- ofurnæmi (lykt, bragð og snerting)
- langvarandi næring um sondu

Hvatar

- matarlyst
- þátttaka
- samspil
- þvingun, fráhverfa, mútur

Samvinna fagaðila

- Atferlisfræðingur
- Sálfræðingur
- Talmeinafræðingur
- Næringarfræðingur
- Læknir (HNE-, hjarta)
- Meltingarsérfræðingur
- Þroskaþjálfari/sérkennari
- Iðjuþjálfari
- Sjúkraþjálfari
- Geislafræðingur
- Félagsráðgjafi
- Hjúkrunarfræðingur

Faghópur Greiningarstöðvar

- Talmeinafræðingur
- Atferlisfræðingar
- Þroskajálfir
- Læknir

Samsetning hópsins misjöfn eftir hverju tilfelli fyrir sig

Aðkoma Greiningarstöðvar

Er núverandi fæðuinntaka næringarlega nógu góð?	Er núverandi fæðuinntaka nægileg til að viðhalda vexti og þroska?
Hefur fæðuinntökuvandinn neikvæð áhrif á félagsþroska barnsins?	Hefur fæðuinntökuvandinn neikvæð áhrif á virkni fjölskyldunnar?

Aðkoma Greiningarstöðvar

- Fæðuinntökuvandi oft hluti af vanda skjólstæðinga Greiningar- og ráðgjafastöðvar
  - Erfiðleikar á munnsvæði
  - Matvendni
  - Fæðuhöfnun
  - Lengd matartíma
  - Fjölskyldu”stress” tengt matarvenjum barnsins
- Þarf ekki alltaf íhlutun, ráðgjöf til foreldra gæti dugað

Áður en íhlutun hefst

- Í sumum tilfellum þarf að kanna hvort kyngingarbúnaðurinn virki rétt
  - Kyngingarrannsókn framkvæmd af talmeinafræðingi á LSH í samvinnu við geislafræðing og lækni
  - Sérhæfð ráðgjöf veitt tímabundið frá LSH
- Athuga mögulegt bakflæði
- Útiloka aðrar líkamlegar orsakir

Hlutverk talmeinafræðings

- Fylgist með matartíma og skoðar munnsvæði í tengslum við mat og drykk
- Skoðar stöðu við matarborð og beitingu mataráhalda
- Skoðar áferð matar
- Setur af stað íhlutun vegna ofangreindra þátta
- Metur hvort vísa eigi málinu áfram til annarra sérfræðinga

Hlutverk atferlisfræðings

- Kemur inn í mál ef ástæða vandans er ekki læknisfræðileg
- Greinir virkni hegðunar, hvers vegna hagar barnið sér svona?
- Oftast er ástæðan sú að barnið er að losna við máltíðina, en upptökin misjöfn.
- Setur upp viðeigandi íhlutun.
- Þjálfar starfsfólk og foreldra í íhlutun

Mismunandi íhlutanir

- Styrking
- Auka markvisst við magn eða áferð
- Blanda saman góðum og vondum mat
- Skeiðin ekki fjarlægð
- Máltíðin ekki fjarlægð

Oft þarf að nota tvær aðferðir í einu

Dæmi - 2 ára drengur

- Vísað á GRR vegna gruns um röskun á einhverfurófi og íþyngjandi næringarvanda
- Erfitt með að fara úr fljótandi yfir í fasta fæðu
- Skyrpti út úr sér mat með örðum/fastri fæðu
- Drakk aðeins úr einu glasi
- Sneri sér, sló í hendur, grét, kúgaðist og ældi

Dæmi - 2 ára drengur

- Athugun á talfærum
- Viðtöl við foreldra og starfsfólk, athugun
- Markmið: Borða með skeið, borða fasta fæðu
- Skeið ekki fjarlægð, áferð og bragði markvisst breytt, styrking
- Snöggur að taka við sér og byrjaði fljótlega að borða með skeið

Dæmi – 2 ára stúlka

- Vísað á GRR vegna hjartasjúkdóms, þroskafrávika og litningaúrfellingar
- Meðfæddur hjartagalli
- Nærðist illa um munn og fékk næringu með sondu
- Athugun á talfærum
- Vill engar örður í mat
- Kúgast og kastar upp, frussar út úr sér mat

Dæmi – 2 ára stúlka

- Áherslur í matarþjálfun:
  - Auka fjölbreytni matar
  - Auka áferð matar
  - Borða sjálf
  - Þjálfra tyggifærni
- Tíð veikindi og mikið bakflæði, bakslag í matarþjálfun

Dæmi – 2 ára stúlka

- BJ óskar eftir aðkomu atferlisfræðings
- Markmið: Að stúlkan byrji að borða og hætti á sondu
- Skeið ekki fjarlægð og styrking
- Þrepaskipt:
  - Fleiri bragðtegundir
  - Önnur áferð
  - Meira magn
  - Borðar sjálf

Dæmi – 2 ára stúlka

- Jákvæð þróun þrátt fyrir hægar framfarir og bakslög vegna veikinda
- Kúgast minna og hætt að kasta upp
- Foreldrar hættu að gefa í hnapp og stúlkan borðar eingöngu um munn í dag

Framtíðin

- Áhersla á fæðuinntökuvanda barna smám saman að aukast á GRR síðustu ár
- Samhliða hefur samstarf við hinar ýmsu stéttir á LSH aukist vegna þeirra barna sem tengjast bæði GRR og LSH
- Draumur um formlegt samstarf GRR og LSH

Framtíðin

- Ráðstefna 2017
- The 23rd Conference of the Nordic Association for Disability and Oral Health (NFH) & the 5th Nordic Conference on Children with Feeding Disorders
- www.specialcare2017.com

